

nak". Põhjalikuma ümbertöötuse osaliseks aga sai 1860 aastal esimese vaatuse esimene pilt, Veenusmägi, vastu tulles Pariisi suure ooperi direktiooni soovidele, kes Pariisi publiku maitsete kohaselt tahis ooperis näha suuremat balleti-pala. Oieti kill-tes vaatuses, kuid Wagner keeldus põhendatult sita, keset lauljate võistlust, paigutamast ebaoloogilist tantsiseeni, avardas seevastu Veenusmäe algupä-rast välksenulatusist bakhanitide - stseeni praegu-seni, töötas tihlasi ka Veenuse osa põhjalikult ümber ning leidis need ja veel mõned muud vähemad muu-datused sedavõrd õnnestunuks, et sanktsioneeris nad "Tannhäuseri" partituuri lõplikuks kuivaks, mille järgi ta ise hiljem lavastas seda ooperit ka Bayreuthis.^{*)} Wagner ise kirjutas neist muudatusist Mathilde Wendenkille Pariisist 1860 aastal:

"Imelik: kõik seesmine, kirgline, peaaegu nime-taksin seda naiselik-ekstaatiks, sellega ei ole ma tookord, kui Tannhäuseri tegin, ilde veel toime tul-nud. Pidin siis kõik ümber lükkama ja uuesti kavat-sema; tõesti, ma lootsin oma tookordest kulis-si-Veenusest! Noh, küllap see sedapuhku saab parem... Ent kõik värske, elurõõmus Tannhäuseris, too on kõik hea, ning ma ei saa seal vähimatki muuta. Kõik, mida ümbritseb muinasloo lõhn, on sealgi juba eeterlik; Tannhäuseri kaebus ja kahtlus igati õn-nestunud, rühmitused parandamatud. Vaid kirg-likes joonis olen püüanud ka muida siit ja sealt ko-hendada..."

Selle juures peab aga meele pida, et Wagneri areng vahepeal oli määratunasti edasi jõudnud. Oht valminud "Rheingold", "Walkire", "Siegfried" ja "Tristan ja Isolde", nii et need pärastised lisandused stiililt algupärasest "Tannhäuseri" muusikast siiski omajagu erinevad. Eriti tundub seda uuesti käsita-tud Veenuse osas, milles kajastub tunduvalt "Tristan ja Isolde" jaadi.

Kuid hoolimata neist kompromisest pariislaste maitsega, hoolimata Napoleon III kõrgest protektsioo-nist, hoolimata hoolikamast ettevalmistusest (164 proovi!), hoolimata keiserliku perekonna demonstra-tiivseist kiiduvaldustist, pariislased võtsid "Tannhäu-seri" kolmel väljanihitud etendusel vastu arusaajana osa tunnuist lämmatava kära ja müra, naeru, vabehüüete ja vilega. Loomulikult see pidi autorile olema kirjeldamatuks piinaks: ta palus ooperit reper-tuaarist maha võtta, millega direktioon hoolimata hiljavatest kassadest lojaalsel viisil ka nõusse heits. Tänapäeval kuulub "Tannhäuser" Pariisi Suure ooperi mängukava raudvarasse.

Voiks siiski tih head nimetada selle nii ebaõn-nestunud Pariisi-rekke kaudsena tagajärjena: prant-suse keisri protektsioon tuletas saksagi valitsejaile meele Wagneri isikut ja tegi nad tähepanelikuks tema geenuse kohta — 1862 aastal amnesteeriti kunstnik, kes 1849 aastast saadik "Dresdeni barri-kaadmehena" oli järgitav ning viibis poliitilisena põgenikuna Zürichis maapaos.

^{*)} See lõpuliselt sanktsioneeritud "Tannhäuseri" partituur on Estoniagi etenduse aluseks.